

TASARIMDA “SAĞLAMLIK” VE ESTETİK YAKLAŞIMLAR

Hicran Hanım HALAÇ¹, Ruşen YAMAÇLI¹
hhalac@anadolu.edu.tr, ryamacli@anadolu.edu.tr

Öz: Deprem yerküre ve insanoğlunun oluşum süreci içinde, kendi bildiği zamanlardan bu yana karşılaştığı bir doğa olayıdır. Bu doğa olayında; mekanik enerjinin aniden açığa çıkması sonucu oluşan kırılmalar nedeniyle ortaya çıkan titreşimler dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsar. İnsanoğlunun bu doğa gücünü farkına varması ile gerçek endişenin yerleşikliğe geçiş hatta site devletler ve sonrası antikite ile ortaya çıktığını ve giderek pekiştirdiğini söylemek yanlış olmaz. Bu anlamda bu bildiride sonuç olarak farklı bölgelerde ve Türkiye’de uygulanmış örnekler irdelenecek ve sunum görsel malzemelerle desteklenecektir. Bu bağlamda; doğal çevrenin çeşitli yapı eylemleri ile değişmesi ve doğal çevre ile insan yapısı çevre arasındaki dengenin olabilirliği tasarım kriterleri açısından incelenecektir. "Doğa ile mücadele etmek değil birlikte yaşamayı/tasarlamayı öğrenmek/öğretmek" üzere geliştirilen geleceğe yönelik bir model önerisi bu bildirinin paylaşacağı bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Tasarımda Estetik, Tasarımda Sağlamlık, Tasarım Teknolojisi ve Yöntemi

Giriş

Deprem yerküre ve insanoğlunun oluşum süreci içinde, kendi bildiği zamanlardan bu yana karşılaştığı bir doğa olayıdır. Bu doğa olayında; mekanik enerjinin aniden açığa çıkması sonucu oluşan kırılmalar nedeniyle ortaya çıkan titreşimler dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsar. İnsanoğlunun bu doğa gücünü farkına varması ile gerçek endişenin yerleşikliğe geçiş hatta site devletler ve sonrası antikite ile ortaya çıktığını ve giderek pekiştirdiğini söylemek yanlış olmaz. Depremlerin kötü algılanmaları; binaların depremlerin ürettiği gerilme kuvveti ile çöktüğü zaman insan yerleşimlerinin yıkılmış olmasından gelmektedir. Bu yıkım depremlerin hatası değildir. Bu daha çok sürekli olarak deprem oluşan bölgelerde bile, periyodik olarak açığa çıkan kuvvetlerle uyumlu bir biçimde tasarlanamayan binalardaki hatalardır. Depreme karşı ilk olarak amaca uygun doğru zemini bulmak ve ardından bina tasarımı, strüktürel çözümlenme ve yapım süreci(teknoloji kullanımı, etik ilişkiler vs.) önem kazanmaktadır. Deprem etkileri ile mücadeledeki problem sadece doğru malzemeyi seçme sorunu değil, aynı zamanda bağlayıcı ve mafsallara da özel bir ilgi göstermektedir. Kavramsal olarak depreme dayanıklı bina stabilitesi, esnek bir taşıyıcı sistem ve plastik bir izolasyon sisteminden oluşan, birlikte çalışacak iki sistemle sağlanır. Tarihi ve modern binaların bir arada oldukları alanlarda deprem meydana geldiği zaman, modern binaların çökme eğilimindeyken tarihi binaların belli orandaki sağlamlıklarına rağmen ayakta kaldıklarını görebiliriz. Bu eski binaların pek çoğu esneklikle ilişkisi olmayan büyük taş bloklarla oluşturulmasına rağmen doğa sayesinde elastiklik kazandıran basit çamur harcı sayesinde depreme dayanıklıdır.

19.yy’a gelene kadar, bütün büyük yapı eylemlerinin ne kadar az sayıda malzeme ve ne kadar ilkel tekniklerle yürütüldüğü, çağdaş teknolojinin nefes kesen olanaklarından haberi olan bizler için şaşırtıcıdır. Aynı derecede şaşırtıcı olan 19.yy’a gelene kadar yapı strüktürlerini kurmada kullanılan taş ağaç ve toprakla ulaşılan biçim zenginliğidir. Geleneksel mimarilerde örtünün tasarımı ile altyapının meydana gelme olanakları, mimarın çalışmasının, Strüktür ve biçim niteliklerini büyük ölçüde saptamıştır. Strüktürle biçim arasındaki ilişkinin doğru kurulması, diğer koşulları da yerine getirmek üzere, mimarların başlıca çabası olmuştur. Toplum, sahip olduğu teknolojik olanaklar açısından yapıya damgasını vurur. Mimar, toplumun sahip olduğu teknolojik olanaklar içinde çalışır. Tarihi süreç içinde teknik, doğrudan doğruya yapı faaliyetlerinin amaçlarına uygun olarak meydana gelmiştir. Tekniğin biçimin sınırlarını belirlediği bir gerçektir. Daha güvenilir çelik strüktürler yapma olanağı gerçekleştikten sonra günümüz kent slüetlerinin özgün ögesi olan gökdelen bir yapı türü olarak ortaya çıkabilmiştir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insani değerlerin korunmasına büyük önem verilmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Tüm bunların sonucunda insanın doğrudan etkileşim içerisinde bulunduğu çevre ve yapılarda deprem esnasında ortaya çıkabilecek hasarların yapım denetim süresince sorumluluk bilinciyle minimum düzeye indirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yapılaşmada özellikle yer seçimi, projelendirme ve uygulama aşamalarının depremin yaratacağı hasarlar

¹Anadolu Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir

dikkate alınarak gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur. Romalı mimarlık tarihçisi Vitruvius'a göre yapı sağlamlık, yararlılık ve estetik ölçülere göre inşa edilmelidir. Günümüzde giderek artan çevre sorunlarının doğal çevrenin korunması, enerji tasarrufu gibi olguları mimarlık gündemine getirmesi ile birlikte teknoloji, ekonomi ve ekolojide mimarlık kapsamına girmiştir.

Tasarımda teknoloji yalnızca bir yapım tekniği yada imaj ögesi olmak yerine, sürdürülebilir bir yaşamın kalitesini artırmaya, maliyetini ve doğal kaynak tüketimini azaltmaya yönelik kullanılmalıdır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada, yer küredeki üç önemli fay hattı üzerindeki, yapıldığı coğrafyanın ileri teknolojisini kullanan mimari estetik (Vitruvius'un ilkelerinden vazgeçmeyen), ekolojik ve ekonomik kaygıları önemseyen örnekler seçilerek incelenecektir.

Araştırma Yöntemi

- Geleneksel ve günümüz teknolojisi ile yapılan yapıların tanımlanması ve ilişkileri,
- Doğal çevrenin çeşitli yapı eylemleri ile değişmesi ve doğal çevre ile insan yapısı çevre arasındaki dengenin olabilirliği tasarım kriterleri açısından incelenmesi,
- Farklı bölgelerde ve Türkiye'de uygulanmış örnekler irdelenerek görsel malzemelerle grafikleştirme,
- Bu bağlamda, doğa ile mücadele etmek değil birlikte yaşamayı/tasarlamayı öğrenmek/öğretmek üzere geliştirilen model.

Sonuçlar

Günümüzde teknolojinin çok yönlü niteliği, özel ve genel yapı alanlarını şimdiye kadar hayal edilemeyen şekilde birbirine bağlamaktadır. Çağdaş mimari sanayi öncesi toplumların düşlerinde bile göremediği teknolojik olanaklara sahiptir. Geleneksel malzemelerin verdiği strüktür olanakları çok aşmış ve çeşitlendirilmiştir. Toplumun teknolojik düzeyi ve mimarlık arasında doğru bir ilişki vardır. Bunun bir yönden yapı biçimini, öte yandan yapı üretimini etkileyen yönleri vardır. Biçim açısından tuğlanın olanak verdiği örtü sistemiyle, çeliğin olanak verdiği strüktür sistemi ve bunlardan oluşan biçim düzenleri arasındaki büyük farklılık ortaya çıkmaktadır. Mimar/tasarımcıya "yapay çevre yaratan" olarak bakılması, mimarlığın eski çağlardan bugüne nitelik değiştirmesinden çok, uygarlığın bütün aşamalarında kültürel ve teknik ortam değişmelerini en sadık şekilde yansıtmasındandır. İnsanın dünya yüzünde varlığını sürdürebilmesi çevre ile uygun bir etkileşim içinde olmasına bağlıdır. Yapı ile çevre arasındaki ilişkiler ortaya konduğu ve daha iyi yaşanacak bir insani çevre yaratacak yöntemler ve tavırlar uygulama alanına getirilebildiği zaman mimarlık daha iyi yerlere gelmiş olacaktır. İnsanın biyolojik yapısının istekleri bütün diğer eylemlerinin temelini oluşturur. Bu anlamda bu bildiride sonuç olarak farklı bölgelerde ve Türkiye'de uygulanmış örnekler irdelenecek ve sunum görsel malzemelerle desteklenecektir. Bu bağlamda; doğal çevrenin çeşitli yapı eylemleri ile değişmesi ve doğal çevre ile insan yapısı çevre arasındaki dengenin olabilirliği tasarım kriterleri açısından incelenecektir. "Doğa ile mücadele etmek değil birlikte yaşamayı/tasarlamayı öğrenmek/öğretmek" bu bildirinin paylaşacağı ana mesajdır.

KAYNAKLAR

1. Baturbaygil Harun, Arun Görün, Altınoluk Ülkü, 2001, Deprem Mimarlığı, Tasarım Yayın Grubu.
2. Gürün, Derya Kuşat, 2001, Deprem Tanımı ve Depreme Dayanıklı Yapı Tasarımı KSÜ yayınları
3. Kuban, Doğan, 1990, Mimarlık Kavramları, yem yayınevi
4. Ulusal ve Uluslararası mimarlık dergilerinden örnekler
5. Vitruvius, 1990, Mimarlıkta On Kitap, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı